

РЕЦЕНЗІЇ

Р. В. Войтович

*доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри філософії і методології державного управління
Національної академії державного управління
при Президентові України (м. Київ)*

УДК 796.062 (049.32) (045)

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ “ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА СПОРТОМ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ”

Здійснено критичний огляд та аналіз монографічного дослідження присвяченого проблемам державного управління фізичною культурою та спортом в Україні. Визначено ступінь актуальності, достовірності отриманих результатів, наукової та практичної значущості.

Ключові слова: державне управління, спорт, фізична культура.

Мета цієї роботи полягає у рецензуванні монографії І. Л. Гасюка щодо оптимізації та підвищення ефективності державного управління фізичною культурою і спортом в Україні [1]. Актуальність рецензованої монографії обумовлена загальнодержавними процесами, спрямованими на оптимізацію діяльності органів державної виконавчої влади в Україні, необхідністю комплексної розбудови системи державного управління у сфері фізичної культури та спорту, яка була б спроможна забезпечити системний вплив фізичної культури і спорту на формування особистості індивіда, розвиток його вроджених задатків та здібностей, реалізацію права на заняття фізичною культурою і спортом усіх верств населення, належний рівень підготовки спортсменів до участі у змаганнях світового рівня, створити достатні умови для проведення фізкультурно-оздоровчої роботи з інвалідами, комплексно впливати на процеси становлення ринку фізкультурно-оздоровчих послуг, розвитку матеріально-технічної бази, спортивної індустрії.

Актуальність порушених проблем обумовлюється також назрілими загрозами у соціальній та гуманітарній сферах, які є реальністю сьогодення і визначені в концепції розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки [2]. В Україні спостерігається демографічна криза, яка зумовлюється зменшенням кількості населення України з 52,2 мільйона у 1992 році до 45,8 мільйона у 2010 році, погіршення стану здоров'я населення з різко прогресуючими хронічними хворобами серця, гіпертонією, неврозом, артритом, ожирінням тощо. Подолання загроз, кризового стану галузі можливе лише із застосуванням комплексних заходів щодо

удосконалення нормативних, правових, організаційних, наукових основ функціонування органів державної виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту, адже безсумнівним є те, що саме їм належить провідна роль у досягненні сферою фізичної культури та спорту стандартів провідних країн світу.

Аналіз досліджень і публікацій, на які спирався автор при підготовці монографічного дослідження, дозволяє зробити висновок, що досліджувана проблематика є предметом поглибленого вивчення фахівцями питань щодо становлення та розвитку спортивного права в Україні [3], нормативно-правових засад спорту вищих досягнень [4], спорту для всіх [5], змісту організаційних, функціональних та правових основ державного управління фізичною культурою та спортом, принципів, функцій, методів державного управління фізичною культурою та спортом [6], обґрунтування та пошуку ефективних механізмів державного управління інформаційно-ресурсним, фінансовим, медичним, кадровим забезпеченням діяльності сфери фізичної культури і спорту [7] тощо. І поряд з тим слід відзначити, що рецензована монографія є першим комплексним дослідженням, яке охоплює усе коло проблематики, розглядає досліджувані питання у системній єдності, базуючись на діалектичних законах розвитку суспільних явищ.

Зміст монографії І. Л. Гасюка дозволяє зробити висновок про те, що дослідження вказаної теми є самостійною творчою працею, а проведений аналіз значної кількості науково-методичної, правової, економічної джерельної бази дозволив автору виконати роботу на високому науковому рівні, забезпечити належну надійність та вірогідність результатів. Автор здійснює визначення змісту науково-понятійного апарату, принципів, методів, функцій державного управління фізичною культурою і спортом, системи державного управління галуззю, вносить аргументовані та обґрунтовані пропозиції щодо пріоритетних напрямів удосконалення нормативно-правових основ діяльності галузі та функціонування системи державного управління розвитком галузі, які відображені в 38 змінах до діючих нормативно-правових актів України. Зміст монографії відображає наукові здобутки автора, що містяться у наукових публікаціях провідних фахових видань України. Поряд із цим робота розкриває принципово нові підходи до висвітлення проблем підвищення ефективності та оптимізації діяльності системи державного управління розвитком фізичної культури та спорту.

Важливе теоретичне значення мають висновки автора щодо змісту організаційних, функціональних та правових основ державного управління фізичною культурою і спортом, які обумовлені особливостями суспільно-політичних відносин, рівнем розвитку та організації державного управлінського апарату, правової визначеності функціональних завдань та регламентованості відносин із суспільством. Встановлена автором генеза нормативно-правових та організаційних основ свідчить, що державне управління фізичною культурою і спортом у своєму розвитку пройшло три етапи, які характеризуються особливостями в організації, функціях, правовому підґрунті державного управління сферою фізичної культури і спорту, що обумовлює рівні розвитку галузі на кожному з них. Проведений системний аналіз нормативно-правових основ функціонування галузі фізичної культури і спорту дозволяє стверджувати, що в Україні відбувається становлення нової комплексної галузі права — спортивного права. Слід погодитись із критикою автора щодо негативного впливу неодноразових змін організаційної структури державного управління галуззю, які значно знижували ефективність діяльності центрального виконавчого органу в сфері фізичної культури і спорту. Автором за результатами компаративного аналізу змісту державних програм розвитку фізичної культури і спорту в Україні доводиться, що спостерігається неухильна тенденція до погіршення стану галузі, а реалізація державної політики і здійснені заходи характеризуються низькою ефективністю і результативністю.

З науково-теоретичної точки зору, вагомим внеском автора у науку державного управління фізичною культурою і спортом є визначення наріжних понять “система

державного управління розвитком фізичної культури і спорту”, “організаційна структура державного управління розвитком фізичної культури і спорту”, “стратегія розвитку фізичної культури і спорту”, “програмно-цільовий підхід”, “кадрова політика у сфері фізичної культури і спорту”, “ефективність державного управління розвитком фізичної культури і спорту”, “державне стимулювання розвитку фізичної культури і спорту”, визначення змісту принципів оптимізації державного управління розвитком фізичної культури і спорту, які згруповано за структурно-функціональною і процесуальною ознаками. Визначені автором змістові основи принципів оптимізації державного управління фізичною культурою та спортом, зокрема діалектичного взаємодії явищ симетрії та асиметрії, взаємодії процесів між суб’єктом і об’єктом управління, інтенсифікації державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту, випереджального стану відображення дійсності, критеріальності в державному управлінні розвитком фізичної культури і спорту, структурно-ієрархічної побудови та розмежування владних повноважень у процесі розвитку фізичної культури і спорту, диверсифікованого цілепокладання, принципів результативно-оціночного, причинно-наслідкової обумовленості, ресурсної спроможності та об’єктивної достатності, доцільної відповідності, на нашу думку, за належної організаційної культури їх застосування, дозволять оптимізувати систему державного управління фізичною культурою та спортом в Україні, і як наслідок, підвищити ефективність діяльності відповідних органів державної виконавчої влади.

Отримані автором наукові результати монографічного дослідження дають підставу запропонувати внесення відповідних змін до нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері фізичної культури і спорту, за окремими підсистемами галузі в частині удосконалення кадрового, фінансового, ресурсного, інформаційного, медичного забезпечення, а саме: Закону України “Про фізичну культуру і спорт”, проекту Закону України “Про фізичну культуру і спорт”, Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, проекту Закону України “Про загальнообов’язкове державне медичне соціальне страхування”, необхідності розробки та прийняття Закону України “Про професійний спорт”.

Проведений автором компаративний аналіз дозволяє стверджувати, що в усіх провідних країнах світу управління фізичною культурою та спортом знаходиться у прерогативі держави і здійснюється відповідними центральними державними виконавчими органами влади, а відмінність полягає лише у ступені децентралізації і фокусуванні певних повноважень із управління галуззю на рівні суб’єктів федерації або інших територіально-адміністративних одиниць.

Практичну цінність роботи представляють висновки автора, які полягають в тому, що ефективність державного управління розвитком фізичної культури і спорту значною мірою залежить від збалансованості, оптимальності, належної функціональності, гнучкості, економності, стійкості, оперативності організаційних структур управління. Уваги заслуговують пропозиції автора, в основі яких лежить розроблена модель загальної організаційної структури державного управління фізичною культурою і спортом, в частині створення самостійного, відокремленого центрального виконавчого органу в сфері фізичної культури і спорту. Автором доводиться, що державне управління розвитком галузі не може бути ефективним, по-перше, без контролю за якістю повсякденного функціонування галузі, по-друге, за якістю реалізації програм розвитку галузі. Означені вище тези покладені в основу запропонованої процесуальної моделі, яка передбачає поетапну реалізацію державного управління якістю розвитку фізичної культури і спорту відповідно до чотирьох рівнів: системно-структурного, нормативно-правового, функціонально-об’єктного, операційно-реалізаційного. У роботі обґрунтована необхідність розробки прогностичних моделей розвитку фізичної культури і спорту на рівні окремих регіонів і держави загалом.

При характеристиці поняття “програмно-цільовий підхід” робиться висновок, що його необхідно розглядати з організаційно-методичної точки зору, адже, на

думку автора, програмно-цільовий підхід — це механізм державного управління розвитком фізичної культури та спорту, який забезпечує шляхом застосування відповідних управлінських технологій (планування, прогнозування, програмування, моніторинг, оцінювання), методів та засобів досягнення цілей та вирішення програмних завдань на основі дотримання принципів та вимог до предметної сфери його застосування. У цьому контексті, автор приходить до висновку, що поняття “програмно-цільовий метод” необхідно визначити як інструментальну складову програмно-цільового підходу, яка забезпечує взаємодію між суб’єктом та об’єктом управління, здійснює регламентацію способів використання управлінських засобів у частині реалізації управлінських технологій — планування, програмування, прогнозування, моніторингу, оцінки ефективності реалізації програм, що, на нашу думку, вносить елемент впорядкування та систематизації у процес науково-методичного використання вищезначеного понятійного апарату.

Важливим доробком у частині організаційно-методичного забезпечення діяльності органів державної виконавчої влади у сфері фізичної культури та спорту є обґрунтування критеріїв організаційної, економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитком галузі за окремими її підсистемами. Автором доводиться, що визначення економічної, функціональної, соціальної ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту в освітній сфері доцільно здійснювати на основі 16 критеріїв; у підсистемі галузі “Спорт для всіх та фізкультурно-оздоровча робота з інвалідами” — за 18 критеріями; в підсистемі галузі “Спорт вищих досягнень, олімпійський, дефлімпійський, паралімпійський спорт” — за 23 критеріями. Слід погодитись, що методика оцінки ефективності державного управління розвитком фізичної культури та спорту дозволяє за частковими відносними індексами здійснювати аналіз та визначати тенденції розвитку окремих показників роботи певних підсистем галузі за організаційною, економічною, функціональною та соціальною ефективністю, проводити комплексну оцінку діяльності органів управління за окремими видами ефективності, проводити оціночний моніторинг реалізації певних програмно-цільових заходів, здійснювати комплексну оцінку діяльності органів державного управління фізичної культури та спорту за усіма видами ефективності щодо розвитку галузі загалом, а не тільки її окремих підсистем, проводити комплексну оцінку за показниками “статики”, тобто оцінювати діяльність органів управління щодо повсякденного функціонування галузі та окремих її підсистем за певними видами ефективності, здійснювати оцінку ефективності органів державного управління розвитком фізичної культури та спорту за показниками “динаміки” (темпами приростів) і відповідно визначати тенденції та вектори подальшого розвитку, визначати комплексну ефективність діяльності органів управління за показниками “статики” та “динаміки” щодо розвитку усієї галузі та окремих її підсистем. Запропоновані автором критерії та методика оцінки дозволяють визначати проблемні ділянки роботи, здійснювати поглиблений аналіз кризових явищ і відповідно формувати комплекс своєчасних превентивних заходів управлінського реагування, розробляти довго- та середньострокові цільові програми розвитку окремих підсистем галузі або окремих їх напрямів.

Великої уваги заслуговує розроблена автором професійна модель державного службовця в галузі фізичної культури і спорту, яка є орієнтиром, цільовим комплексом, який визначає сукупність професійно необхідних знань, умінь, навичок фахівця, що забезпечать якісне здійснення ним певних видів службової діяльності. На нашу думку, впровадження у практику розробленої автором технологічної моделі професіоналізації державного службовця дозволить забезпечити якісний процес ступеневого навчання на основі діалектичного принципу “індивідуальне — особливе — загальне” і вирішити завдання щодо підготовки державних службовців, здатних до розв’язання проблем розвитку та функціонування сфери фізичної культури і спорту.

Також слід відзначити, що ґрунтовно проведене у монографії дослідження механізмів інформаційно-ресурсного, фінансового, кадрового, медичного забезпечення діяльності сфери фізичної культури та спорту, державного регулювання господарської діяльності в галузі дозволило автору визначити перспективні напрями удосконалення системи державного управління розвитком галузі фізичної культури і спорту.

Безумовно, те, що робота не позбавлена певних спірних моментів, що обумовлено різними методологічними підходами до вирішення порушених у ній проблемних питань, але це не зменшує її наукової значущості, а навпаки, заохочує до широкого наукового та суспільного обговорення питань розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Вважаємо, що наукова праця І. Л. Гасюка буде корисною фахівцям у сферах державного управління, фізичної культури та спорту, викладачам та студентам відповідних вищих навчальних закладів України.

Список використаних джерел

1. Гасюк, І. Л. Державне управління фізичною культурою та спортом: стан та перспективи розвитку [Текст] : [монограф.] / І. Л. Гасюк. — Хмельницький : ПП Балюк І. Б., 2011. — 432 с.
2. Олійник, М. О. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні [Текст] : [навч. посіб.] Загальні положення організації та управління фізичною культурою та спортом в Україні / М. О. Олійник, А. П. Скрипник. — [вид. 3-є, перероб. та доп.]. — Х. : ХАДФК, 2000. — 292 с.
3. Бордюгова, Г. Ю. Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права “Спортивне право України” [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 “Міжнародне право” / Г. Ю. Бордюгова ; Ін-т законодавства ВР України. — К., 2009. — 18 с.
4. Платонов, В. Н. Спорт высших достижений и подготовка национальных команд к Олимпийским играм [Текст] / В. Н. Платонов. — М. : Советский спорт, 2010. — 310 с. : ил. — (Спорт без границ)
5. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 31.08.2011 р. № 828-р [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. — URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/828-2011-%D1%80>.
6. Дутчак, М. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні [Текст] / М. Дутчак // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. — 2003. — № 16. — С. 3–16.
7. Мічуда, Ю. П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 “Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення” / Ю. П. Мічуда ; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. — К., 2008. — 39 с.

Надійшла до редакції 01.06.2012

Войтович Р. В. Рецензия на монографию “Государственное управление физической культурой и спортом: состояние и перспективы развития”

Проведено критическе обозрение и анализ монографического исследования посвященного проблемам государственного управления физической культурой и спортом в Украине. Определены степень актуальности, достоверности полученных результатов, научной и практической значимости.

Ключевые слова: государственное управление, спорт, физическая культура.

Voitovych, R. V. Review of the Monograph “The State Government of Physical Training and Sports: the Condition and Development Prospects”

In work the critical review and the analysis of monographic research of the government devoted to problems by physical training and sports in Ukraine is spent. Degree of urgency, reliability of the received results, the scientific and practical importance are defined.

Key words: the government, sports, physical training.